

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
професора кафедри економіки Уманського національного університету
садівництва Мудрака Руслана Петровича
на дисертаційну роботу Ревкової Анни Володимирівни на тему
«Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення населення
України», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка, галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки**

Актуальність теми дослідження.

Функціонування продовольчої системи – одна із найбільш чутливих сфер національної економіки будь якої країни. Адже соціально-економічна стабільність держави значною мірою залежить від кількості, доступності та якості продовольства, що забезпечує одну із базових фізіологічних потреб її громадян – потребу в їжі. Це означає, що організація надійного продовольчого забезпечення населення країни входить до переліку стратегічних пріоритетів внутрішньої політики держави.

Досвід останніх тридцяти років новітньої історії України засвідчив переважання стихійних факторів та слабку керованість у функціонуванні її продовольчої системи. Підтвердженням цього є порушення галузевих пропорцій відтворення у сфері аграрного виробництва та екологічних норм експлуатації земель сільськогосподарського призначення, переважно сировинний характер агропродовольчого експорту, зволікання з імплементацією міжнародних норм безпечності і якості агропродовольчої продукції, низький рівень економічної доступності продовольчих товарів та незбалансоване харчування населення країни і т.д.

Одним із найбільших парадоксів є те, що Україна, володіючи ресурсними перевагами у виробництві агропродовольчої продукції та входячи у ТОП-10 світових експортерів продовольчих товарів, досі не може забезпечити своїм громадянам достатнього рівня економічної доступності продовольства – частка витрат на їжу в структурі сукупних витрат українських домогосподарств є найвищою в Європі та однією із найвищих серед економік, що розвиваються.

Серед головних причин такого стану - відсутність повноцінної стратегії розвитку національної продовольчої системи, теоретико-методичним базисом якої мала б бути сучасна концепція продовольчої безпеки. Склалося стійке враження, що національна продовольча політика представляє собою позбавлені системності та комплексності, а тому малоефективні спорадичні зусилля, спрямовані на стимулювання пропозиції сільськогосподарської продукції.

Відновлення широкомасштабного військового вторгнення росії 24 лютого 2022 року суттєво загострило проблему продовольчого забезпечення населення України. Російська військова агресія спричинила в Україні безпрецедентну за масштабами гуманітарну катастрофу - мільйони українських громадян втратили житло, роботу, заощадження. Наразі в Україні обліковано 4,8 млн. внутрішньо-переміщених осіб, однак їх реальна кількість становить майже 7 млн. осіб. Внутрішні переселенці отримують від держави гуманітарну допомогу - харчові набори, одяг і речі першої необхідності. В умовах економічної кризи, спричиненої війною, більшість із цих людей досі не можуть знайти роботу, щоб забезпечити себе засобами до існування. Насамперед, їжею. Тому актуальність теми дослідження Ревкової Анни Володимирівни, її своєчасність є безсумнівною.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Дисертаційна робота виконана згідно з планом наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідних тем: «Розробка науково-методичних засад оцінки ефективного управління і розвитку підприємств АПК в глобально-трансформаційних умовах» (номер державної реєстрації 0118U100511), «Забезпечення розвитку територіальних громад в умовах реформування місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0122U002096). Дослідження мають науково-теоретичне та практичне значення.

В процесі виконання роботи автор використав широкий арсенал загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження: порівняльного аналізу, історико-правовий, синтезу, індукції та дедукції, статистичного аналізу, опитування, класифікації та типології, економіко-математичні та моделювання, системного структурного аналізу та проектування тощо. Автором опрацьовано 135 літературних джерел. Використані методи та підходи обрані на основі глибокого аналізу літературних джерел і врахування попередніх досліджень у даній області. Логічне поєднання цих елементів дозволяє вважати висновки достатньо обґрунтованими, результати дослідження аргументованими, достовірними та такими, що містять новизну в рамках обраної теми дослідження.

У своїй роботі здобувач розкриває нові аспекти при вирішенні стратегічного завдання продовольчого забезпечення населення України. Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці комплексного організаційно-економічного механізму формування продовольчого забезпечення держави з урахуванням сучасних реалій. До найбільш значущих наукових здобутків автора можна віднести: вперше обґрунтовано рекомендації щодо створення автоматизованої системи поширення електронних продовольчих талонів за допомогою додатку «Дія» для малозабезпечених та вразливих груп населення; удосконалено підхід до продовольчого забезпечення, що має включати заходи повоєнної відбудови логістичних шляхів транспортування продовольства; удосконалено організаційно-економічний механізм продовольчого забезпечення, як доповнення до запропонованого створення «Банку їжі», метою функціонування якого є забезпечення продовольством малозабезпечених осіб та вразливих груп населення; набули подальшого розвитку підходи до розвитку переробних виробництв АПК, орієнтовані на державне стимулювання розвитку садівництва та овочівництва на основі запропонованого алгоритму, орієнтованого на фермерські господарства; набули подальшого розвитку підходи до державного регулювання продовольчого забезпечення населення, який включатиме орієнтацію на розвиток переробних кооперативів на базі фермерських господарств.

Дослідження мають науково-теоретичне та практичне значення. Підтвердженням цьому є представлені документи про впровадження окремих його результатів в практичну діяльність державних органів влади та громадських організацій: Асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб при проведенні навчальних тренінгів – пропозиції стосовно розвитку кооперації в середовищі особистих селянських господарств та малих сільськогосподарських підприємств з метою забезпечення продуктами харчування населення сільської громади в умовах запровадження воєнного стану в Україні (довідка №53 від 19 квітня 2023р.); Іллінецькою міською радою – пропозиції стосовно створення соціальних їдалень при формуванні Стратегії сталого розвитку Іллінецької міської територіальної громади до 2027 року (довідка №14.3-545 від 26 травня 2023р.); Департаментом агропромислового розвитку Вінницької обласної військової адміністрації – напрацювання стосовно створення механізму надання внутрішньої продовольчої допомоги населенню в практичній діяльності даного органу (довідка №01.2-13/420 від 5 червня 2023р.).

Поставлені на початку роботи завдання дисертаційного дослідження виконані, що дозволило досягти його мети.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

У вступі здобувач обґрунтовує актуальність теми дослідження, демонструє зв'язок роботи з науковими темами ЗВО в якому виконувалося наукова робота, формулює мету і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, вказує методи дослідження, представляє наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення.

У розділі 1 «Теоретико-методичні аспекти організаційно-економічних засад продовольчого забезпечення населення України» автор вивчає існуючі підходи до формування системи забезпечення населення продуктами харчування, досліджує теоретичні засади оцінки продовольчої безпеки в сучасних умовах,

обґрунтовує методичний інструментарій комплексної оцінки забезпеченості населення продуктами харчування.

У розділі 2 «Оцінка сучасного стану продовольчого забезпечення України» автором здійснено аналіз фактичного стану виробництва та споживання головних видів продовольства, впливу на ці процесу чинної продовольчої політики держави.

У розділі 3 «Перспективні напрями підвищення рівня продовольчого забезпечення населення України» автор обґрунтовує способи удосконалення державного регулювання продовольчого забезпечення громадян країни. Зокрема тут знайшли своє відображення пропозиції, що лягли в основу наукової новизни в частині рекомендацій щодо створення автоматизованої системи поширення електронних продовольчих талонів за допомогою додатку «Дія» для малозабезпечених та вразливих груп населення, удосконалення організаційно-економічного механізму продовольчого забезпечення, як доповнення до запропонованого створення «Банку їжі», метою функціонування якого є забезпечення продовольством малозабезпечених осіб та вразливих груп населення тощо.

Висновки й рекомендації, запропоновані в дисертаційній роботі, мають відповідне обґрунтування та витікають зі змісту роботи.

Робота є завершеною науковою працею. Самостійність досліджень здобувача відображено в наукових публікаціях, що відображають представлені результати.

Дисертаційна робота відображає мету і завдання обраної теми.

Тема та зміст дисертаційного дослідження відповідають Стандарту вищої освіти зі спеціальності 051 Економіка.

Дотримання принципів академічної доброчесності підтверджується перевіркою на плагіат, відсутністю текстових співпадінь, належним посиланням на використані ідеї та результати інших авторів.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог Наказу МОН України від 12 січня 2017р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису та має стандартну структуру. Складається із анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, змісту, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Робота написана державною мовою та відповідає академічним стандартам й вимогам. Викладення інформації є послідовним і доступним, що сприяє зрозумінню та осмисленню представлених результатів дослідження.

Обсяг основного тексту 141 сторінку, включаючи 25 таблиць та 15 рисунків. Список використаних джерел нараховує 135 найменувань. Загальний об'єм дисертації становить 186 сторінок.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Результати наукових досліджень висвітлені у 13 наукових працях здобувача. Із них 1 стаття у науковому виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Web of Science, 8 статей у наукових виданнях України категорії «Б», 1 стаття в іноземному науковому виданні, 2 тези доповідей на наукових конференціях. Результати дослідження в обсязі 0,29 д.а. включені до колективної монографії. В сукупності, усе це засвідчує достатню апробацію матеріалів дисертації.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

В даній роботі присутні окремі недоліки та дискусійні моменти. Зокрема:

1. Для назви продукції в табл. 1.2 необхідно було б використати діючий нормативний підхід до її найменування – код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД.
2. При дослідженні теоретичних засад оцінки продовольчої безпеки в сучасних умовах, доцільно було б порушити питання суперечливої ролі агропродовольчого експорту – з однієї сторони він забезпечує стабільне надходження валюти, проте з іншої – володіє потенціалом створення дефіциту на внутрішньому ринку.

3. В табл. 1.3 автор наводить критерії та систему показників оцінки забезпечення населення продовольством – матеріал поданий так, що не зрозуміло де критерії, а де показники. Показники продовольчого забезпечення необхідно було б представити у формалізованому вигляді.

4. В підрозділі 2.2 доцільно було б проаналізувати економічну доступність, обсяги та якість харчування населення в розрізі децильних груп, в залежності від кількості членів домогосподарства тощо. Це дало б можливість визначити кількість громадян, які знаходяться в стані продовольчої небезпеки та потребують відповідної допомоги.

5. В підрозділі 2.3 доцільно було б представити дослідження ефективності державного регулювання продовольчого забезпечення населення в динаміці для ідентифікації найбільш значущих факторів та обґрунтування резервів її підвищення.

6. В підрозділі 3.1, описуючи прогноз рівня споживання населенням основних видів продуктів харчування на 2023-2025рр., автор відмічає очікуваний спад споживання м'яса та м'ясопродуктів у 2023-2024рр., однак, судячи із рис. 3.1, в 2024р. прогнозується зростання споживання цього продукту.

7. В підрозділі 3.2 автор слушно просуває ідею запровадження адресної продовольчої допомоги малозабезпеченим громадянам електронними продовольчими талонами. Доцільно було б спробувати розрахувати орієнтований бюджет такої програми, джерела її фінансування та соціально-економічні ефекти.

Однак, висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну й практичне значення результатів, та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок.

Підсумовуючи результати можна стверджувати, що дисертаційна робота Ревкової Анни Володимирівни відповідає вимогам вищої освіти, виявляє наукову новизну та є результатом самостійних досліджень здобувача, а також

дотримується принципів академічної доброчесності. Автором були вирішені поставлені мета і завдання, робота є самостійним, цілісним і комплексним науковим дослідженням та містить нові обґрунтовані результати.

Враховуючи вищезазначені фактори, вважаю, що за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною дисертаційна робота Ревкової Анни Володимирівни на тему «Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення населення України» відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Дисертаційна робота «Організаційно-економічні засади продовольчого забезпечення населення України» є завершеною науковою працею і може бути представлена для офіційного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді, а її автор – Рєвкова Анна Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
Уманського національного
університету садівництва

Руслан МУДРАК

Підпис *Руслан Мудрак*
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів Уманського НУС
"10" 06 2024 р.

